

Andrew Litton
DIRIGENT

Andrew Litton är musikchef för New York City Ballet, förste gäst-dirigent vid Singapore Symphony Orchestra och hedersdirigent vid Bournemouth Symphony. 1982 vann han – 23 år gammal och som yngste deltagare någonsin – den prestigefyllda BBC International Conductors Competition. 1988-1994 var Litton chefsdirigent vid Bournemouth Symphony. Åren 2003-2015 var han konstnärlig ledare för Bergens filharmoniker. Litton gästar orkestrar över hela världen och har gjort över 130 skivinspelningar. Han är även verksam som operadirigent, med uppdragsgivare som the Metropolitan Opera, Royal Opera Covent Garden, Australian Opera och Deutsche Oper Berlin. Litton framträder regelbundet som solopianist, och dirigerar då orkestern från pianot. Han är född i New York och har dubbla examina från Juilliard School i piano respektive dirigering.

Jannika Gustafsson
VIOLIN

Jannika Gustafsson är förste konsertmästare i Kungliga Hovkapellet sedan 2011. Hon är född i Helsingfors och utbildades vid Sibelius-Akademien i Helsingfors, Edsbergs Musikinstitut och Musikhögskolan i Köln. Vid 21 års ålder fick Jannika tjänst som stämledare för 2:a violin i Göteborgs Symfoniker. Tre år senare blev hon alternerande förste konsertmästare i Sveriges Radios Symfoniorkester. Hon har även varit förste konsertmästare i Norrköpings Symfoniorkester. Jannika gästar regelbundet som konsertmästare vid orkestrar i Norden och Europa.

Erik Wahlgren
VIOLONCELL

Erik Wahlgren är solocellist i Kungliga Hovkapellet sedan 2017. Han utbildades vid Musikhögskolan i Stockholm, Sibelius-Akademien och Edsbergs Musikinstitut. Erik gästar regelbundet festivaler och konsertserier i Sverige och utomlands, och har även framträtt som solist med dirigenter som Okko Kamu, Anthony Halstead, Paul Mägi och Daniel Blendulf. Han har arbetat i Norrbotten Neo och Uppsala kammarsolister och spelar gärna barockcello, bl.a. i den egna gruppen Ensemble Klärobskyr och Drottningholms barock-ensemble. Erik är konstnärlig ledare och initiativtagare till Vamlingbo Kammarmusikfestival och medlem av Vamlingbokvartetten.

SYMFONIKONSERT

på Kungliga Operan 2020

MED RYSKT OCH TYSKT TEMA

SPELÅRET 2019-2020
VD, OPERACHEF OCH ANSVARIG UTGIVARE *Birgitta Svendén*
REDAKTÖR *Hedvig Ljungar*
GRAFISK FORM *Katarina Marklund*
FOTO *Markus Gårder*
TRYCK *Östertälje tryckeri* JANUARI 2020

Stolt partner till Kungliga Operan
MasterCard
Samarbetspartner
Wallenius Lines

STORSLAGEN KONSERT

med Brahms och Rachmaninov

Symfonikonsert med ryskt och tyskt tema

Söndag den 2 februari 2020 kl. 17.00

Andrew Litton
DIRIGENT

Jannika Gustafsson
VIOLIN

Erik Wahlgren
VIOLONCELL

Kungliga Hovkapellet
KONSERTMÄSTARE *Anders Nilsson*

Konsertens längd ca 2 timmar 15 minuter inklusive paus

PROGRAM

JOHANNES BRAHMS (1833-1897)
Dubbelkonsert för violin och cello (1887)

I. ALLEGRO
II. ANDANTE
III. VIVACE NON TROPPO

– PAUS –

SERGEJ RACHMANINOV (1873-1943)
Symfoni nr 2, Op. 27 (1907)

I. LARGO – ALLEGRO MODERATO
II. ALLEGRO MOLTO
III. ADAGIO
IV. ALLEGRO VIVACE

FÖRSONING& ÅTERTAGANDE

Brahms dubbelkonsert för violin och cello

Sommaren 1887 fick violinisten Joseph Joachim ett vykort. Avsändaren var Johannes Brahms. Vykortet var skrivet från sjön Thun i Schweiz, där Brahms hade tillbringat sommaren och komponerat en konsert för violin och cello. Nu undrade han om Joachim ville uruppföra stycket.

Joachim och Brahms hade inte haft kontakt på sex år. Skälet var en infekterad lojalitetskonflikt. Joachim hade fått för sig att hans hustru Amalie hade en affär, och därför hade han begärt skilsmässa. När Brahms tog ställning för hustrun blev Joachim ursinnig och bröt kontakten med sin vän. Brahms hälsning från Thun var möjligen ett försök att stifta fred, men kanske framför allt uttryck för hans längtan efter att återuppta ett musikaliskt idéutbyte som före brytningen hade pågått i tre decennier.

Joachim svarade raskt på Brahms förfrågan – han ville gärna spela konserten. Vid uruppförandet med Gürzenich Orchester i Köln i oktober 1887 spelade Joachim violinstämman och Robert Hausmann, en av medlemmarna i Joachims kvartett, cellostämman. På dirigentpulten stod Brahms själv.

Brahms var född i Hamburg 1833 och dog i Wien 1897. Efter sin fjärde symfoni (1885) komponerade han framför allt kammarmusik. Dubbelkonserten blev hans sista orkesterverk. Känner man till historien bakom verket ligger det förstås nära till hands att uppfatta samspelet mellan violinen och cellon som ett samtal mellan Joachim och Brahms. De två stråkinstrumenten kontrasterar och imiterar varandra i symmetri och asymmetri.

Konserten är upplagd i tre satser. I första satsen presenteras solisterna: först cellon, strax därefter violinen. Musiken stormar och kränger. Den mjukare mellansatsen kontrasterar inledningen i form av lyriska melodier där cello och violin står i tät dialog. Den kraftfulla finalen innehåller rytmer av folkmusik – möjligen en blinkning från Brahms till Joachims ungerska ursprung.

Konserten fick blandat mottagande. En del kritiker ansåg att musiken var för mycket hjärna och för lite hjärta. Med dagens öron är det lätt att konstatera att definitionen av hur känslor klingar har förändrats över tid. Omedelbart i första satsen tycks musiken slå an någonting som är så kraftfullt att det är svårt att värja sig.

Brahms var en tonsättare som systematiskt slängde sina skisser, vilket gör det svårt att veta hur arbetsgången bakom verket såg ut. Till sin kollega och närmaste vän Clara Schumann skrev han att han hade problem att skapa balans mellan violinen och cellon. Bäst kännedom hade han om pianot – men klarade han verkligen att skriva för stråkinstrument? Schumann lugnade Brahms – vid det här laget hade han ett antal rosade symfonier och sonater i bagaget och, kanske viktigast, den mogna tonsättarens självkännedom.

Det var Schumann som gav det färdiga verket titeln försoningskonsert – från tyskans »Versöhnungswerk«. Det var även hemma hos Schumanns i Wien som Brahms, Joachim och Hausmann träffades för att repetera innan premiären. I sin dagbok skrev Schumann lättat att hennes vänner »talat med varandra för första gången på årtal«.

I det tryckta partituret präntade Brahms: »Till honom som konserten skrevs för«.

Symfoni nr 2 av Sergej Rachmaninov

Tio år efter premiären av Brahms dubbelkonsert blev Sergej Rachmaninovs första symfoni, uruppförd 1897, fullständigt sågad. Tonsättaren och kritikern César Cui liknade kort och gott musiken vid en skapelse från helvetet. Eventuellt kan det hela ha haft att göra med att konserten dirigerades av den alkoholiserade Alexander Glazunov. Oavsett orsaken till fiaskot blev den 24-årige Rachmaninov utom sig. De tre följande åren var han sömlös, deprimerad och hade skrivkramp. Först efter behandling hos läkaren Nikolai Dahl återfick han arbetsförmågan.

1901 kom vändpunkten: Rachmaninov gjorde succé med sin andra pianokonsert och belönades med det prestigefulla Glinka-priset. Fem år senare gjorde han de första noteringarna – i hemlighet – till sin andra symfoni. Den 26 januari 1908 dirigerade han premiären i Sankt Petersburg. Detta blev Rachmaninovs stora genombrott, och efter Moskvapremiären i februari skrev kritikern Yuli Engel: »Trots att han bara är 34 år är detta en av den nutida musikens mest intressanta tonsättare, en klar arvtagare till Tjajkovskij.« Rachmaninov fick Glinka-priset ännu en gång.

Symfonin inleds med ödesmättade klanger från kontrabasarna, vilka följs av ett växelspel mellan träblås och stråksektion. Tredje satsen börjar i ett vilt och smekande hav av violiner, och ur detta framträder en klarinettmelodi: åter står blås och stråk i dialog. I finalens dansmusik återkommer den karaktäristiska melodin från andra satsen. Inledningens laddade spänning har vänt till hopp och förtröstan.

Rachmaninov skrev sin andra symfoni drygt tio år före ryska revolutionen. I Ryssland var hans musik knappast utmanande – i samtiden föddes en uppsjö av experimentella verk: Rimskij-Korsakovs sagoopera *Guldtuppen* (1906-07), Stravinskijs *Eldfågeln* (1908), Skrjabins *Le Poème de l’extase* (1905-07) och Prokofjevs *Suggestion diabolique* (1908).

Även scenkonsten var stadd i förändring. Genombrottet för Serge Diaghilevs balettkompani Ryska baletten satte fingret på ett paradigmskifte i synen på konsten i allmänhet och musiken i synnerhet: det som var vackert var inte nödvändigtvis det som också var lätt att känna igen.

Hur förhöll sig Rachmaninov till sin samtid? Var han en bakåtsträvare? Eller var hans utveckling av arvet efter Tjajkovskij bara ett av många sätt att gestalta det mänskliga livet, att svara mot ett politiskt klimat satt i gungning? Kanske spelar det inte så stor roll. Musiken talar i egen sak.

Rachmaninov levde stora delar av sitt liv utomlands. Han var född 1873 i byn Semyonovo i nordvästra Ryssland men emigrerade i samband med ryska revolutionen 1917, först till Schweiz och sedan till USA. Där bodde han fram till sin död 1943. Han var en ovanligt lång man med ovanligt stora händer. Efter efterkrigstiden bilar och åkte vid ett antal tillfällen fast för fortkörning. Under efterkrigstiden uppfattades han, till skillnad från tonsättare som Stravinskij och Prokofjev, delvis som sentimental. Stravinskij, som var hans granne i Los Angeles, ska med sin giftiga tunga ha kallat honom »en nära två meter lång dystergök«.

Hedvig Ljungar

REDAKTÖR